

УДК: 271.222(497.11):332.14

Biblid 1451-3188, 23 (2024)

Год XXIII, бр. 86, стр. 127–139

Изворни научни рад

Рад примљен 22. 4. 2024. године

Рад одобрен 24. 5. 2024. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2024.23.86.8

УЛОГА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У РЕГИОНАЛНОМ ПОЛИТИЧКОМ ДЕЛОВАЊУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Митко АРНАУДОВ, Марија МАНОЈЛОВИЋ, Никола ХАЦИЋ*

Анстракт: У раду се анализира улога Српске православне цркве у актуелном политичком деловању Републике Србије. Кроз студију случаја, аутори испитују односе Српске патријаршије са Бугарском и Македонском православном црквом – Охридском архиепископијом. У том смислу, они настоје да осветле улогу Српске православне цркве на друштвене токове кроз један историјско-политички сиже. У том смислу, у раду се траже одговори на питање – да ли је Српска православна црква *de facto* детерминатор политичких дешавања у Србији, односно да ли утиче на доношење државних одлука на спољнополитичком плану, укључујући и оне које се односе на политичке процесе као што су европске интеграције? Кроз анализу актуелних политичких дешавања у односима са Бугарском и Северном Македонијом, аутори наглашавају важност недавно затвореног

* Институт за међународну политику и привреду, Београд; E-mail: mitko@diplomacy.bg.ac.rs, <https://orcid.org/0000-0002-3274-347X>

Рад је настао у оквиру пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2024. године“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошких иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2024. године.

Факултет политичких наука, Београд, E-mail: marijamanojlovic86@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0004-1870-8821>

Факултет политичких наука, Београд, E-mail: nikolahadzic@yahoo.com, <https://orcid.org/0009-0004-6895-8976>

црквеног спора са Македонском православном црквом. Уједно, они изражавају и бригу поводом отворених питања која постоје између Београда и Софије не само о несагласности у вези аутокефалности Македонске православне цркве, већ и о другим битним политичким питањима.

Кључне речи: Српска православна црква, Бугарска православна црква, Македонска православна црква – Охридска архиепископија, регионални процеси.

1) УВОД

Српска православна црква је за време владавине династије Немањића ушла у процес стицања аутокефалности. Владари из ове српске династије пружили су значајан допринос у процесу утемељавања основних принципа организације Српске православне цркве. Идеја о настанку Српске православне цркве примарно се јавила из потребе да Срби добију своје такозване верске домове у којима ће моћи да делују и служе својој вери, у којој би се могли осећати као „свој на своме“.¹ Реч је о паралелном процесу обликовања српске државе и појављивања тенденције и тежње усмерене ка аутономији, а потом ка аутокефалности Српске цркве. Одлуку о самосталности цркве у Србији донео је Синод Цариградске цркве и то према овдашњим схватањима о васељенској улози патријарха, та одлука је ваљана и пуноважна.² Заокруживање српске државности, али и црквене самосталности достигнут је за време српског владара Душана, те је 1346. године Српска архиепископија уздигнута на степен Патријаршије, а дотадашњи архиепископ Јоаникије проглашен је за Патријарха Срба и Грка.³ У овом контексту битно је нагласити, када говоримо о успостављању Српске православне цркве, да је обнова Пећке патријаршије кључан догађај за српски национални и верски идентитет. Перић сматра да није било обнове Пећке патријаршије 1557. године Српска црква би се изгубила под грчким утицајем, што је избегнуто, јер је овако живот Српске цркве обновом Пећке патријаршије добио нов и снажан

¹ Димшо Перић, *Црквено право*, Правни факултет, Београд, 1999, стр. 163.

² Миодраг Петровић, *Студенички типик и самосталност српске цркве*, Дечје новине, Београд, 1986, стр. 75.

³ Радослав Грујић, *Православна Српска црква*, Евро Београд, Каленић Крагујевац, 1995, стр. 24.

подстицај који јој је помогао да опстане до данас.⁴ Међутим овде нису затворена сва питања када је реч о постојању Српске православне цркве, јер је османски султан Мустафа III 1766. године издао берат којим укида Пећку патријаршију, а то је била судбина која је убрзо дочекала и Охридску архиепископију. Пад османског царства отворио је бројна питања која су се, поред ослобођења Србије, тичала и враћања црквене аутономије, те је на Берлинском конгресу 1878. године укинут протекторат над Србијом, док је црква обновила аутокефалност.⁵ Воспостављање Пећке патријаршије коначно се догодило на почетку 20. века, односно 1920. године, након завршетка Првог светског рата и јачања положаја Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, касније Југославије на међународној сцени.⁶

2) УЛОГА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ У СРПСКОМ ДРУШТВУ

Црква у Србији, бар када је реч о Српској православној цркви, много је више заокупљена државним, политичким, него социјалним питањима. Много више се чују тираде о Косову и Метохији, него став цркве у погледу угрожених економских и социјалних права становништва Србије, те се веома често црквени врх поставља у улогу некога ко осуђује неке групе грађана Србије, а истовремено често немају слуха за врло тежак положај одређених група грађана.⁷ У том контексту, професор социологије религије на Филозофском факултету у Београду Милан Вукомановић уочио је снажан утицај Цркве на друштвене токове, и сковао синтагму „политичко православље“ које одбацује секуларне вредности и демократску политичку културу.⁸ У суштини то није никаква новина када је реч о улози Српске православне цркве у српском друштву, али и на српској политичкој сцени, имајући у виду историјску чињеницу да се још уставним решењима из 1903. године

⁴ Димшо Перић, *op. cit.*, стр. 236.

⁵ *Ibid.*, стр. 242.

⁶ Вук Ерцег, *Претпоставке за превазилажење раскола у православним црквама: пример цркве у Македонији*, мастер теза, Универзитет у Београду, Правни факултет, 2022, стр. 18.

⁷ Милан Вукомановић, *Политичко православље*. Интернет: <https://pescanik.net/politicko-pravoslavlje/>, 23.4.2023.

⁸ *Ibid.*

Српска православна црква ставила на пиједестал привилегованог субјекта који ужива велики обим повластица у државном животу. У међувремену, Црква је стекла и велики утицај у доношењу политичких одлука, па чак и оних које се односе на спољнополитичко усмеравање Србије.⁹ С друге стране, Марко Николић истиче да је питање односа световног и духовног суштинско, онтолошко питање за човека, наслеђено још из времена Исуса Христа, које се темељи на Његовом учењу о „царству небеском“ и „царству земаљском“. У новијем историјском периоду, поменута вредносна дихотомија често се пројектује и своди на однос најзначајнијих институција – државе и цркве, који за средишњу тачку има појам власти.¹⁰

За процену друштвеног и политичког утицаја религије није пресудно то да ли она има у свом културном миљеу већи или мањи значај, него на којем се нивоу тај утицај испољава и на који начин црква учествује у том миљеу. Вукомановић сматра да проблем није у томе да Српска православна црква буде призната као религијска, културна институција од великог националног значаја, већ се проблем јавља онда када православље са политичким претензијама почиње да обликује јавни, друштвени простор, при чему се на суштински начин угрожавају права других на сопствени идентитет.¹¹ У том контексту битно је ставити нагласак на улогу коју Српска православна црква ужива у контексту политичког одлучивања у Србији. Не требамо то узимати као тезу у негативном контексту, али морамо имати у виду и чињеницу да је Република Србија секуларна држава у којој постоји јасна подела власти, те су цркве и верске заједнице одвојене од државе, док ниједна религија не може да се успостави као државна или обавезна.¹² Тачније, како је наведено у Уставу Републике Србије, „цркве и верске заједнице су равноправне и одвојене од државе; цркве и

⁹ Срђан Баришић, „Српска православна црква и Југославија – Анализа случаја 5“. Интернет: https://yuhistorija.com/serbian/kultura_religija_txt00c5.html, 25.4.2023.

¹⁰ Марко Николић, „Ставови Српске православне цркве везани за кризу у бившој Југославији и њен однос према европским интеграцијама“, др Невенка Јефтић (ур.), *Актуелна питања из међународних односа: безбедност, право, привреда, политика, религија*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008, стр. 424.

¹¹ Милан Вукомановић, *op. cit.*

¹² „Устав Републике Србије“, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021. Интернет: https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html, 29. април 2023.

верске заједнице су равноправне и слободне да самостално уређују своју унутрашњу организацију, верске послове, да јавно врше верске обреде, да оснивају верске школе, социјалне и добротворне установе и да њима управљају у складу са законом.¹³

3) УЛОГА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ

Када говоримо о улози Српске православне цркве на Западном Балкану битно је напоменути да је прошле године Европски парламент усвојио резолуцију у којој, између осталог, изражава забринутост европских посланика због покушаја православне цркве у земљама као што су Србија, Црна Гора и Босна и Херцеговина, посебно у ентитету Република Српска, да промовише Русију као заштитницу традиционалних породичних вредности и ојача односе између државе и цркве.¹⁴ Уз то, у истој резолуцији додаје се да се тиме сеје раздор међу локалним становништвом, те развија пристрасно писање историје и промовисање антиевропских програма.¹⁵ У медијским писањима чак се наводи и тајни документ више европских обавештајних служби, који је достављен европској служби за спољне послове којом руководи Жозеп Борел, а у којем се наводи да би Српска православна црква одиграла кључну улогу у случају да Србија одлучи да се креће према Западу, те се додатно образлаже да је српски патријарх Порфирије веома близак са српским председником и да би он заправо одиграо важну улогу у томе да становништво прихвати прозападну политику Србије.¹⁶ Такав извештај проузроковао је бројна реаговања, а Српска

¹³ Према Уставу, Уставни суд може забранити верску заједницу само ако њено деловање угрожава право на живот, право на психичко и физичко здравље, права деце, право на лични и породични интегритет, право на имовину, јавну безбедност и јавни ред или ако изазива и подстиче верску, националну или расну нетрпељивост.

¹⁴ „Европски парламент усвојио резолуцију у којој спомиње СПЦ као промотер Русије у региону“, European Western Balkans. Интернет: <https://europeanwesternbalkans.rs/evropski-parlament-usvojio-rezoluciju-u-kojoj-spominje-spc-kao-promoter-rusije-u-regionu/>, 26.4.2023.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Наташа Латковић, „СПЦ има кључну улогу у заокрету Вучића ка Западу, тврде ЕУ обавештајци“, портал Нова. Интернет: <https://nova.rs/vesti/politika/bomba-iz-izvestaja-eu-obavestajaca-kako-vucic-milionima-kupuje-podrsku-spc/>, 26.4.2023.

православна црква је у свом саопштењу навела да је спомињање Српске православне цркве у резолуцији Европског парламента засновано искључиво на дубоким историјским предрасудама и тенденциозно креираним стереотипима, што није изненађујуће али је дубоко разочаравајуће. У истом саопштењу, Српска православна црква наводи се да је стављање ње у улогу узрочника напетости међуетничким групама на Западном Балкану како би распирила сукобе и поделила заједнице потпуно супротно чињеницама и залагању цркве у свакодневном животу и стога такав став одлучно одбија.¹⁷ Ову резолуцију смо поменули, примера ради, да би скренули пажњу на актуелна европска схватања о улози Српске православне цркве у регионалним политичким токовима на Западном Балкану, укључујући и процес европских интеграција. Тиме нисмо поставили позицију Српске православне цркве у негативан контекст, већ смо желели да испитамо однос ове верске заједнице у доменима изван наведених уставних оквира и разумевања појма секуларне државе. Било би важно још нагласити да у односима између цркава на Балкану важну улогу има и Цариградска патријаршија, која се назива и Васељенском патријаршијом, а чији је међународни утицај на овом подручју започео још 330. године када је римски цар Константин прогласио Истанбул новом престоницом и када је легализовао хришћанство.¹⁸

СПЦ и македонско црквено питање

Ако узмемо као пример помирење Српске православне цркве (СПЦ) и Македонске православне цркве – Охридске архиепископије, после 55 година раскола, тешко је установити да су најновије тековине Српске цркве деструктивног карактера и у билатералним и у регионалним односима. Сам спор настао је 1967. године када је македонска црква прогласила аутокефалност, коју прво није признала Српска православна црква а затим и друге православне цркве.¹⁹

¹⁷ „Европски парламент усвојио резолуцију у којој спомиње СПЦ као промотер Русије у региону“, *op. cit.*

¹⁸ Марија Јанковић, „Македонска православна црква: Шта значи помирење са Српском православном црквом“, ББЦ на српском. Интернет: <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-61509904>, 27.4.2023.

¹⁹ Раде Ранковић, „Помирење српске и македонске цркве после 55 година раскола“, ВоА. Интернет: <https://www.glasamerike.net/a/srbija-makedonija-crkve-pomirenje-porfirije-stefan-autokefalnost/6581088.html>, 27.4.2023

Заправо, преговори између цркава започели су 2002. године у Скопљу и Нишу. У Нишу је потписан договор између цркава о канонском регулисању православља у Македонији и превазилажењу вишедеценијског раскола који никада није заживео, јер, према речима одређених аналитичара, после притисака македонских политичара којима није одговарало да се црква врати под окриље СПЦ, архијереји македонске цркве су се повукли и Нишки споразум је остао само слово на папиру.²⁰ Двадесет година касније, поглавар Српске православне цркве патријарх Порфирије дао је сагласност на захтев Македонске православне цркве – Охридске архиепископије за самосталност.²¹ Тиме је СПЦ, након што је Васељенска патријаршија саопштила 9. маја да Македонску православну цркву признаје за канонску цркву под именом Охридска архиепископија (имајући у виду област њене јурисдикције и власт у границама државе Северне Македоније), потврдила своју улогу у регионалном и билатералном контексту, те одиграла кључну афирмативну улогу, не само за унапређење односа у свету православних цркава већ и за унапређење односа између српске и македонске државе, као и између српског и македонског народа. Ипак, помирење између Српске православне цркве и Македонске православне цркве – Охридске архиепископије није једнако наишло на разумевање, те су бугарска црква и власти у Софији биле изузетно незадовољне одлуком СПЦ. Како објашњава председница Македонске асоцијације новинара Ивона Талевска, бугарске власти и бугарски црквени великодостојници нису задовољни одлуком јер се сада дефинитивно зна да Македонска православна црква нема никаквих канонских веза са Бугарском православном црквом и да је њена истинска мајчинска црква заправо Српска православна црква.²² Такав став Бугарске православне цркве не треба да буде изненађујући имајући у виду одлуку Бугарске православне цркве из 2017. године, која је прихватила да Македонску православну цркву заступа пред осталим црквама ради утврђивања њеног канонског статуса, а на захтев Охридске архиепископије да буде

²⁰ *Ibid.*

²¹ Марија Јанковић, *op. cit.*

²² „Бугари огорчени на Србе! СПЦ је сада истинска мајчинска црква Охридској архиепископији; отишли смо корак даље и од Цариграда“, *Курир*. Интернет: <https://www.kurir.rs/vesti/drustvo/3935547/bugari-ogorceni-na-srbe>, 28.4.2023.

призната као аутокефална и да Бугарска православна црква буде њена „мајка црква“.²³ Та одлука је изненадила врх СПЦ који је у том тренутку изразио наду да ће Синод у Софији остати на линији канонског поретка цркве.²⁴

Однос СПЦ и Бугарске православне цркве

Када је реч о српско-бугарским односима, у контексту СПЦ, ваљано је у овој анализи истаћи да је један од захтева представнике бугарске мањине у Србији и то да се богослужи на матерњем језику. Свештеници СПЦ служе све обреде готово само на црквенословенском, као и клер бугарске цркве, тако да језик службе Божје не би требало да буде проблем. Овај стари језик је Бугарима чак разумљивији, док су истовремено свештенослужитељи Босилеграда, где доминантно живе грађани бугарске националности и порекла, тако да се молитве, проповеди, читање јевађелија и разговори са верницима могу обављати на њиховом матерњем језику.²⁵ Познавалац верских прилика и међуцрквених односа на Балкану Живица Туцић истиче да је Бугарска православна црква ранијих година, по свему судећи, именовала једног епископа да се стара за „западне покрајине“, но то је држано у дискрецији да се не би реметили односи са СПЦ. Према речима Бранка Павлице, познаваоца и истраживача српско-бугарских односа, односи између СПЦ и Бугарске православне цркве су веома коректни те, како он објашњава, српска држава и црква не ометају Бугарску православну цркву и бугарску државу да новчано помажу обнову црквених објеката у деловима Србије у којима доминантно живи бугарска мањина, те и највиши бугарски чиновници задужени за питања вере посећују босилеградски крај.²⁶ Заправо, односи између СПЦ и Бугарске православне цркве у највећем

²³ Александар Апостоловски, „СПЦ изненађена одлуком Бугарске цркве да заступа МПЦ“, *Политика*. Интернет: <https://www.politika.rs/sr/clanak/393363/SPC-iznenadena-odlukom-Bugarske-crkve-da-zastupa-MPC>, 28.4.2023

²⁴ *Ibid.*

²⁵ Бранко Павлица, „Бугарска мањина у Србији“, др Невенка Јефтић (ур.), *Актуелна питања из међународних односа: безбедност, право, привреда, политика, религија*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008, стр. 414.

²⁶ „Верујући ових крајева, који се не осећају Србима, преузели су српску традицију крсне славе, чега код Бугара нема, и највише славе светог Јована Крститеља и

делу, кроз савремену историју, били су детерминисани регионалним политичким токовима, али и око питања Македонске православне цркве. У претходном делу јасно смо навели неусаглашен став између бугарске и српске цркве по питању аутокефалности македонске цркве, што је по канонском праву искључиво зависило од става СПЦ, имајући у виду чињеницу да је Охридска архиепископија пре једностраног чина аутокефалности уживала самосталност у оквирима СПЦ. Такође решавање статуса, односно питања аутокефалности Украјинске православне цркве наишло је на неусклађеност између званичних ставова српске и бугарске православне цркве. Када је Васељенска патријаршија донела одлуку да призна самосталност украјинске цркве, СПЦ је у том тренутку издала саопштење у коме је изразила очекивање да се питање разреши на свеправославном сабору, што је у том тренутку био позив Москве, односно Руске православне цркве, за свеправославну дискусију. Српска патријаршија по том питању изашла је са ставом да сматра да је Цариградска патријаршија донела канонски неутемељену одлуку и да питања аутокефалности Украјинске православне цркве треба размотрити на свеправославном сабору, док је истовремено Бугарска патријаршија остала без званичног става, одбила позив Москве за свеправославну дискусију и формирала своју комисију која ће размотрити то питање.²⁷ Ово је још један показатељ да су односи између СПЦ и Бугарске православне цркве умногоме детерминисани политичким токовима у регионалном и ширем европском контексту. То нам сведочи не само да су обе цркве укључене у политичка дешавања и одлуке унутар својих држава, већ и да њихови ставови умногоме утичу на спољнополитичко деловање обе земље. Ако из тог угла посматрамо актуелни однос између Српске и Бугарске патријаршије, можемо установити да су односи између две цркве на одрживом нивоу, али да

Малу Госпојину. Врањски епископ Пахомије посећује по потреби Босилеград. Како је епархија обавестила, последњи пут је тамо био почетком новембра, када је са локалним властима разговарао о обнови храмова на овом подручју и том приликом освећен је темељ за нову цркву у селу Паралову, чију градњу помаже и бугарска држава. Владика је подсетио на „потребу очувања заједничког живота православних хришћана, без обзира на то ком народу припадају“. Видети: Живица Туцић, „ВМРО у Србији, Босиле без смиља“, *НИН*, 24.1.2008, стр. 37.

²⁷ “Bulgarian Church turns down Russia’s call for debate on Ukraine”, *Reuters*, <https://www.reuters.com/article/us-bulgaria-russia-church/bulgarian-church-turns-down-russias-call-for-debate-on-ukraine-idUSKCN1MF2IO>, 28.4.2023.

ипак постоје одређена размимоилажења, пре свега политички мотивисана, али и спољнополитички имајући у виду најактуелнији пример давања аутокефалности Македонској православној цркви – Охридској архиепископији од стране СПЦ у пуном називу, док је Бугарска православна црква првобитно негодовала одлуку Синода СПЦ, потом су поједини бугарски црквени великодостојници тврдили да је Бугарска православна црква природна „мајка црква“ Македонској православној цркви, да би на крају Синод Бугарске православне цркве прихватио аутокефалност Македонске православне цркве, истовремено оспоравајући званично име те цркве (Охридска архиепископија), уз тврдњу да је једини наследник древне Охридске архиепископије заправо Бугарска патријаршија.²⁸

4) ИЗВОРИ

- Апостоловски, Александар, „СПЦ изненађена одлуком Бугарске цркве да заступа МПЦ“, *Политика*. Интернет: <https://www.politika.rs/sr/clanak/393363/SPC-iznenadena-odlukom-Bugarske-crkve-da-zastupa-MPC>, 28.4.2023.
- Баришић, Срђан, „Српска православна црква и Југославија – Анализа случаја 5“. Интернет: https://yuhistorija.com/serbian/kultura_religija_txt00c5.html, 25.4.2023.
- “Bulgarian Church turns down Russia’s call for debate on Ukraine”, *Reuters*. Интернет: <https://www.reuters.com/article/us-bulgaria-russia-church/bulgarian-church-turns-down-russias-call-for-debate-on-ukraine-idUSKCN1MF2IO>, 28.4.2023.
- „Бугари огорчени на Србе! СПЦ је сада истинска мајчинска црква Охридској архиепископији; отишли смо корак даље и од Цариграда“, *Курир*. Интернет: <https://www.kurir.rs/vesti/drustvo/3935547/bugari-ogorceni-na-srbe>, 28.4.2023
- „Европски парламент усвојио резолуцију у којој спомиње СПЦ као промотер Русије у региону“, *European Western Balkans*. Интернет:

²⁸ „Самосталност може, сад је спорно име: Бугари против назива Македонска православна црква – “Охридска архиепископија”“, М.С.Р. Интернет: <https://www.novosti.rs/c/planeta/region/1185030/samostalnost-moze-sad-sporno-ime-bugari-protiv-naziva-makedonska-pravoslavna-crkva-ohridska-arhiepiskopija>, 29.4.2023.

<https://europeanwesternbalkans.rs/evropski-parlament-usvojio-rezoluciju-u-kojoj-spominje-spc-ka-promoter-rusije-u-regionu/>, 26.4.2023.

- Ерцег, Вук, *Претпоставке за превазилажење раскола у православним црквама: пример цркве у Македонији*, мастер теза, Универзитет у Београду, Правни факултет, 2022.
- Грујић, Радослав, *Православна Српска црква*, Евро Београд, Каленић Крагујевац, 1995.
- Јанковић, Марија, „Македонска православна црква: Шта значи помирење са Српском православном црквом“, ББЦ на српском. Интернет: <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-61509904>, 27. 4.2023
- Латковић, Наташа, „СПЦ има кључну улогу у заокрету Вучића ка Западу, тврде ЕУ обавештајци“, портал Нова. Интернет: <https://nova.rs/vesti/politika/bomba-iz-izvestaja-eu-obavestajaca-kakovucic-milionima-kupuje-podrsku-spc/>, 26.4.2023.
- Николић, Марко, „Ставови Српске православне цркве везани за кризу у бившој Југославији и њен однос према европским интеграцијама“, др Невенка Јефтић (ур.), *Актуелна питања из међународних односа: безбедност, право, привреда, политика, религија*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008.
- Павлица, Бранко, „Бугарска мањина у Србији“, др Невенка Јефтић (ур.), *Актуелна питања из међународних односа безбедност: право, привреда, политика, религија*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2008.
- Перић, Димшо, *Црквено право*, Правни факултет, Београд, 1999.
- Петровић, Миодраг, *Студенички типик и самосталност српске цркве*, Дечје новине, Београд, 1986.
- Ранковић, Раде, „Помирење српске и македонске цркве после 55 година раскола“, ВоА. Интернет: <https://www.glasamerike.net/a/srbija-makedonija-crkve-pomirenje-porfirije-stefan-autokefalnost/6581088.html>, 27.4.2023.
- „Самосталност може, сад је спорно име: Бугари против назива Македонска православна црква – “Охридска архиепископија”“, М.С.Р. <https://www.novosti.rs/c/planeta/region/1185030/samo>

stalnost-moze-sad-sporno-ime-bugari-protiv-naziva-makedonska-pravoslavna-crkva-ohridska-arhiepiskopija, 29.4.2023.

- Туцић, Живица, „ВМРО у Србији, Босиље без смиља“, *НИН*, 24.1.2008.
- „Устав Републике Србије“, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021. Интернет: https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html, 29. април 2023.
- Вукомановић, Милан, *Политичко православље*. Интернет: <https://pescanik.net/politicko-pravoslavlje/>, 23.4.2023.

5) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Када говоримо о СПЦ, када анализирамо њен начин функционисања као организације у друштвеном и политичком поретку Србије, када покушавамо да утврдимо њену улогу у спољнополитичком деловању Србије, укључујући и односе које има са православним црквама у окружењу, долазимо до закључка да је реч о организацији која има снажну друштвено-политичку улогу у држави са секуларним уређењем и уставом у којем формално-правно постоји јасна подела власти, а који не пружа никакву јурисдикцију цркви у том домену. СПЦ поред улоге чувара вредности, традиције, али и историјских тековина српског народа, истовремено представља и активног чиниоца у политичком и друштвеном животу Србије, који умногоме утиче не само на очување установљеног система вредности, већ утиче и на процесе детерминисања и успостављања нових вредносних стандарда и норми. У том контексту, често смо сведоци да је управо СПЦ покретач неслагања, односно прихватања или неприхватања одређених политичких и институционалних одлука, чиме врши снажан утицај на државни поредак Србије. Када је реч о регионалном контексту, на примеру односа са Македонском православном црквом – Охридском архиепископијом, утицај СПЦ има позитивне тенденције кроз деловање Српске патријаршије, а имајући у виду одлуке о превазилажењу дугогодишњег спора са Македонском православном црквом. У том смислу, улога СПЦ свакако доприноси одржању стабилног и одрживог регионалног окружења. С друге стране пак, не би требало занемарити њена постојећа спорења која улазе у домен такозваног историјског права које у великом броју држава региона није признато. Коначно, иако СПЦ има неспорне заслуге за историјски развој српског народа и српске државности,

њена улога у политичком деловању донекле остаје отвореним питањем. То је нарочито осетљиво, ако се има у виду утицај који она врши у доношењу важних државних одлука које могу утицати на позицију државе у важним регионалним процесима (између осталог и у процесу европских интеграција), као и уопште у ширим геополитичким односима.

THE ROLE OF THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH IN THE REGIONAL POLITICAL ACTIVITY OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Mitko ARNAUDOVIĆ, Marija MANOJLOVIĆ
Nikola HADŽIĆ*

Abstract: The paper analyses the role of the Serbian Orthodox Church in the current political activity of the Republic of Serbia. Through a case study, the authors examine the relations of the Serbian Patriarchate with the Bulgarian and Macedonian Orthodox Church—Ohrid Archdiocese. In this sense, they strive to shed light on the role of the Serbian Orthodox Church in social trends through a historical-political sequence. In this sense, the paper seeks answers as to whether the Serbian Orthodox Church is a *de facto* determinant of political events in Serbia, i.e., whether it influences state decisions on foreign policy, including those related to political processes such as European integration. Through the analysis of current political events in relations with Bulgaria and North Macedonia, the authors emphasise the importance of the recently closed church dispute with the Macedonian Orthodox Church. At the same time, they express their concern regarding the open issues between Belgrade and Sofia, not only about the disagreement regarding the autocephaly of the Macedonian Orthodox Church but also about other important political issues.

Keywords: Serbian Orthodox Church, Bulgarian Orthodox Church, Macedonian Orthodox Church—Ohrid Archdiocese, regional processes.

*Institute of International Politics and Economics, Belgrade, E-mail: mitko@diplomacy.bg.ac.rs, <https://orcid.org/0000-0002-3274-347X>;

Faculty of Political Sciences, Belgrade, E-mail: marijajmanojlovic86@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-1870-8821>;

Faculty of Political Sciences, Belgrade, E-mail: nikolahadzic@yahoo.com, <https://orcid.org/0009-0004-6895-8976>